

Μαρία Σιδηροπούλου 2010-2017

Πρόλογος

Διαγλωσσικές Θεωρήσεις
μεταφρασεολογικός η-τόμος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι μεταφραστικές σπουδές είναι ένα σχετικά αχαρτογράφητο πεδίο που αξίζει να το διερευνηθεί κανείς από τα πρώτα χρόνια των σπουδών του. Ο η-τόμος του προγράμματος ΜΕΤΑ-ΦΡΑΣΕΙΣ, *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις/Interlingual Perspectives*, περιλαμβάνει πρωτότυπες εργασίες μεταπτυχιακών φοιτητών και φοιτητριών (κυρίως από τα ΠΜΣ *Μετάφραση-Μεταφρασεολογία* και ΠΜΣ *Αγγλικές Σπουδές*, ΕΚΠΑ) που έχουν στόχο να ενισχύσουν την αντίληψη του τι επιτελείται κατά τη μετάφραση και να επισημάνουν μέρος της θεωρητικής σημασίας των ευρημάτων. Από το 2010-2017, φιλοξενεί εργασίες που δείχνουν τη δυνατότητα που έχει η μετάφραση να διαμορφώνει ταυτότητες ή να ενισχύει στην επίγνωση της γλωσσικής ταυτότητας.

Το ειδικό η-τεύχος *Θέματα Γλωσσολογικής Οπτικής*, του δίγλωσσου μεταφρασεολογικού τόμου *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις/Interlingual Perspectives*, του Προγράμματος ΜΕΤΑ-ΦΡΑΣΕΙΣ, χρησιμοποιεί παράλληλα μη-λογοτεχνικά κείμενα προκειμένου να δείξει την δυνατότητα των παράλληλων σωμάτων κειμένων να τονίσουν θέματα διαπολιτισμικής διαφοράς στην εκφορά του λόγου, για σκοπούς διδασκαλίας της ξένης γλώσσας. Έχει περισσότερο γλωσσολογικό προσανατολισμό από τις υπόλοιπες δίγλωσσες εργασίες του τόμου *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις/Interlingual Perspectives*, κατά το ότι εξετάζει ένα γλωσσικό φαινόμενο (τροπικότητα), μέσω μετάφρασης, με σκοπό να διερευνησει πραγματολογικές όψεις της γλωσσικής ποικιλίας στις δύο γλώσσες.

Διαγλωσσικές Θεωρήσεις μεταφρασεολογικός η-τόμος

Οι εργασίες 1 και 2 είναι μελέτες περιπτώσεων με γλώσσα αφετηρίας την αρχαία ελληνική. Η πρώτη εργασία, της *Ζωής Αντωνοπούλου*, ασχολείται με την αναπαράσταση κοινωνικών και έμφυλων ταυτοτή-

των σε μια νέα ελληνική και μια αγγλική εκδοχή της *Ιλιάδας* του Ομήρου.

Η δεύτερη εργασία, της *Αργυρώς Κοζατζανίδη*, εξετάζει ιδεολογικές αλλαγές σε δύο γερμανικές εκδοχές του μύθου του Αισώπου *Λύκος και αρνί* και ισχυρίζεται ότι οι μεταφραστές είναι ηθικά υπεύθυνοι ως προς το πώς χρησιμοποιούν τους συμβολικούς κώδικες αναπαράστασης.

Η επόμενη ομάδα εργασιών περιλαμβάνει μελέτες περιπτώσεων όπου η νέα ελληνική είναι η γλώσσα υποδοχής. Εξετάζουν τη δυνατότητα της μετάφρασης να ανακατασκευάζει θέματα και οπτικές στα κείμενα υποδοχής προκειμένου να αναδείξει τη δυνατότητά της να διαμορφώνει ταυτότητες.

Οι εργασίες 3, 4, και 5 ασχολούνται με τρία *αμερικανικά* έργα (μυθιστόρημα, ποίηση, δράμα) που μεταφράστηκαν στην ελληνική εξετάζουν θέματα που εγείρονται κατά την αναπαράσταση κάποιων θεματικών στα κείμενα υποδοχής.

Η τρίτη εργασία, της *Βάσιας Τζανακάρη*, εξετάζει όψεις της αναπαράστασης του κινήματος των μπιτ, σε δύο εκδοχές της νουβέλας του Τζακ Κέρουακ, *Τριστέσσα*. Οι δύο εκδοχές δείχνουν δείγματα δύο διαφορετικών διαδικασιών ‘παγκοσμιοποίησης’, που φαίνεται να επηρεάζουν τα κείμενα υποδοχής.

Η τέταρτη εργασία, της *Αιμιλίας Παπαδοπούλου*, ασχολείται με την αναπαράσταση της κουλτούρας των μπιτ, σε δύο ελληνικές εκδοχές του ποιήματος του Άλλεν Γκίνσμπουργκ «Ουρλιαχτό». Δείχνει ότι θέματα όπως ο εθισμός στα ναρκωτικά, ο κοινωνικός αποκλεισμός, οι φυλετικές και έμφυλες ταυτότητες προσεγγίζονται διαφορετικά στα δύο κείμενα, επιβεβαιώνοντας τη δυνατότητα της μετάφρασης να προβάλλει επλεκτικά και να ανακατασκευάζει όψεις του πρωτότυπου.

Η πέμπτη εργασία, της *Ουρανίας Τσιάκαλου*, εξετάζει την ανακατασκευή των έμφυλων ταυτοτήτων και του αμερικανικού ονείρου σε δύο ελληνικές εκδοχές του θεατρικού του Τενεσσι Ουίλιαμς, *Λεωφορείο ο Πόθος*. Δείχνει ότι η μετάφραση μπορεί να ανθίσταται στον κυρίαρχο λόγο μιας κοινωνίας και να αμφισβητεί εδραιωμένες πατριαρχικές δομές.

Η επόμενη ομάδα εργασιών εξετάζει *ευρωπαϊκή* λογοτεχνική παραγωγή, μυθιστόρημα και θέατρο, μεταφρασμένη στην ελληνική. Εξετάζει μεταφραστικές αλλαγές που σκοπό έχουν να εξασφαλίσουν την αποδοχή του κοινού υποδοχής, παρεμβαίνοντας σε διαφορετικά επίπεδα πολιτισμού.

Η έκτη εργασία, της *Μαριάννας Χάλαρη*, εξετάζει τη μετάφραση στην ελληνική του γερμανικού ρομαντικού παραμυθιού, *Ο ξανθός Έκμπερτ*. Επειδή τα χαρακτηριστικά του είδους αυτού του παραμυθιού είναι πραγματολογικά αδιαφανή και μάλλον άγνωστα στο ελληνικό κοινό, η εργασία εξετάζει τρόπους κατά του οποίους αποκτά ο λόγος πραγματολογική διαφάνεια.

Η έβδομη εργασία, της *Βασιλικής Κάση*, εξετάζει την κατασκευή κοινωνικών και έμφυλων ταυτοτήτων για τη σκηνή, σε δύο ελληνικές εκδοχές του θεατρικού έργου του Μπέρναρ Σω, *Το επάγγελμα της κυρίας Γουώρρεν*. Δείχνει ότι οι θεατρικοί μεταφραστές χρησιμοποιούν κώδικες αναπαράστασης προκειμένου να δημιουργήσουν σημασία, αμφισβητώντας ότι η σημασία επιβάλλεται από το συγγραφέα.

Η όγδοη εργασία, του *Χρήστου Γεωργακόπουλου*, εξετάζει δύο ελληνικές εκδοχές του έργου του Αλέξανδρου Δουμά, *Οι τρεις σωματοφύλακες*. Αναδεικνύει διαφορετικές αναπαραστάσεις της ιπποσύνης και της ευγένειας στις ελληνικές εκδοχές των κειμένων, ρομαντικούς και ρεαλιστικούς ρόλους, που χειρίζονται διαφορετικά το χαρακτηριστικό της μεγάλης/μικρής ‘απόστασης εξουσίας’, στο δημόσιο και ιδιωτικό βίο.

Η ένατη εργασία, της *Άννας Μαγκίνα*, εξετάζει την αναπαράσταση του δίπολου αποικιοκράτης/αποικιοκρατούμενος σε δύο ελληνικές εκδοχές της νουβέλας του Τζόζεφ Κόνραντ, *Η καρδιά του σκότους*. Οι δύο ελληνικές εκδοχές διαφέρουν ως προς τον τρόπο που αναπαριστούν αυτό το δίπολο δημιουργώντας ή αποσιωπώντας φυλετικούς υπαινιγμούς, νοσταλγικές διαθέσεις, και χειριζόμενοι την αναπαράσταση της ευρωπαϊκής ταυτότητας διαφορετικά.

Η δέκατη εργασία, της *Βασιλικής Σαμπάνη*, διερευνά την αναπαράσταση της έμφυλης ταυτότητας της Έμμας, στο έργο του Φλωμπέρ, *Μαντάμ Μποβαρύ*. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι μεταφραστές κατασκευάζουν το γυναικείο ρόλο διαφορετικά χρησιμοποιώντας αφηγήσεις που ισχύουν ή αμφισβητούνται την εποχή της αναμετάφρασης.

Η ενδέκατη εργασία, της *Μαρίας Ρίγλη*, εξετάζει τη γλωσσική κατασκευή της ταυτότητας φύλου σε δύο ελληνικές μεταφράσεις του έργου του Σαίξπηρ, *Αντώνιος και Κλεοπάτρα*. Οι μεταφραστές χειρίζονται αφηγήσεις σε ένα 'βαθύτερο' επίπεδο 'πολιτισμού' που επιηρεάζει την κατασκευή ερωτισμού και υποταγής στην γυναικεία γοητεία.

Η δωδέκατη εργασία, της *Λαμπρίνας Ιωάννου*, εξετάζει την γλωσσική κατασκευή της αφήγησης της ενοχής σε δύο ελληνικές εκδοχές της *Πτώσης* (*La Chute*) του Αλμπέρ Καμύ (1956). Συναισθήματα και αξίες που πριμοδοτούνται στις δύο ελληνικές εκδοχές αφορούν θέματα θρησκευτικής και νομικής συναισθήσης και κοινωνικής υποκρισίας.

Η δέκατη τρίτη εργασία, της *Σοφίας Πολυκρέτη*, εξετάζει ρόλους φύλου στο έργο της Σαρλότ Μπροντέ, *Τζέην Έυρ*. Μια από τις ελληνικές εκδοχές ευνοεί την αφήγηση ανισότητας φύλου, για να επισημαίνει θέματα εξουσίας που απορρέουν από ρόλους φύλου, ενώ η άλλη ουδετεροποιεί προκαταλήψεις λόγω φύλου πριμοδοτώντας την αφήγηση της ισότητας των φύλων.

Η δέκατη τέταρτη εργασία, της *Φιορούλας Στεφανάκου*, εξετάζει την αναπαράσταση του ποινικού συστήματος, όπως κατασκευάζεται στις δύο ελληνικές μεταφράσεις του ποιήματος του Όσκαρ Γουάιλντ, *Η μπαλάντα της φυλακής του Ρέντινγκ*. Ενώ η μια εκδοχή ευνοεί μια νομική οπτική, η άλλη ενισχύει το αίσθημα της θρησκευτικότητας.

Η δέκατη πέμπτη εργασία, της *Νιόβης Ολυμπίου*, εξετάζει κατασκευές ανισότητων εξουσίας, χωροταξικής οριοθέτησης και σχέσεων λευκών-μαύρων σε δύο εκδοχές του μυθιστορήματος της Ναντίν Γκόρτιμερ, *Ο Συντηρητής*, μετά την πώση του απαρχαίαντ στη Νότιο Αφρική.

Όπως αναφέρθηκε, μια άλλη πρόθεση του η-τόμου *Διαγλωσσικές Θεωρήσεις* είναι να δημιουργήσει επιγνώση της γλωσσικής ταυτότητας της ελληνικής έναντι της αγγλικής, μέσω μετάφρασης. Προς το σκοπό αυτό, ενδιαφέρεται να εξετάσει και μη λογοτεχνικό λόγο, προκειμένου να αναδείξει τη δυνατότητα της μετάφρασης να συνεπικουρήσει τη διδασκαλία της γλώσσας. Τέτοιες εργασίες συμπεριλαμβάνονται στο ειδικό τεύχος του η-τόμου με τίτλο *Θέματα Γλωσσολογικής Οπτικής/Linguistic Perspective Matters* (εργασίες 16, 17, 18) και η περι-

γραφή τους εμφανίζεται στον πρόλογο του ειδικού τεύχους (βλ. παρακάτω).

Οι επόμενες εργασίες εμφανίζονται μόνο στην ελληνική (και στην αγγλική εκδοχή του η-τόμου) υπενθυμίζοντας ότι δεν υπάρχει αρκετή πρωτότυπη έρευνα γραμμένη εξ αρχής στην ελληνική.

Η δέκατη ένατη εργασία, της *Ηλιάνας Αγγελή*, αναδεικνύει τον χειρισμό της αφήγησης της σχιζοφρένειας, της θρησκευτικότητας και της φύσης, στον *Λεντς* του Μπύχνερ. Δείχνει πώς διαφορετικά καθεστώτα αλήθειας με την πάροδο του χρόνου ανακατασκευάζουν τις παραπάνω αφηγήσεις σε δύο ελληνικές μεταφράσεις του έργου.

Η εικοστή εργασία, από την *Ελένη Βγόντζα*, ασχολείται με τη μετάφραση της ιδεολογίας και την ιδεολογία της μετάφρασης στο έργο του *Walter Benjamin Το έργο τέχνης την εποχή της τεχνικής αναπαραγωγιμότητάς του* αναδεικνύοντας σημάδια εγγραφής μιας ιδεολογίας στον επιστημονικό λόγο του περιβάλλοντος υποδοχής.

Η εικοστή πρώτη εργασία, της *Ανδρομάχης Μαλακάτα*, αναζητά σημάδια των κοινωνικο-πολιτικών συνθηκών του περιβάλλοντος υποδοχής σε δύο μεταφράσεις του έργου *Ο κύκλος με την κιμωλία* του Μπέρτολντ Μπρεχτ, δηλ. στην μετεμφυλιακή Ελλάδα και αργότερα στην δεκαετία του 1990.

Η εικοστή δεύτερη εργασία, της *Βασιλικής Στέφου*, εξετάζει υφολογικά θέματα σε ελληνικές μεταφράσεις στον *Αόρατο* του Γουέλς. Ο μεταφραστής Παπαδιαμάντης πριμοδοτεί ένα μάλλον "σκοτεινό" ρομαντικό ύφος, έναντι του "δημοσιογραφικού" ύφους του πρωτότυπου, ενώ η μεταγενέστερη μετάφραση αναδεικνύει πιο ευκρινώς θεματικές που έχουν επισημανθεί στη λογοτεχνική κριτική.

Η εικοστή τρίτη εργασία, της *Κατερίνας Ιατρίδου*, παρατηρεί, μεταξύ άλλων, πώς η εικόνα συμπληρώνει τη μεταφραστική διαμεσολάβηση, στη μεταγενέστερη από τις δύο ελληνικές εκδοχές του παραμυθιού *Ο λύκος και τα επτά κατσικάκια* αναδεικνύοντας και αλλαγές του κοινωνικού περιβάλλοντος υποδοχής που εγγράφονται στις μεταφράσεις.

Η εικοστή τέταρτη εργασία, της *Βασιλικής Ρηγοπούλου*, θέτει θέμα αναπαράστασης κάποιων θεματικών (του φόβου, της αποξένωσης, της ενοχής, της σεξουαλικότητας κτλ.) στην *Μεταμόρφωση* του Κάφκα, ενώ μια πιο παλιά εκδοχή του έργου που δημοσιεύτηκε κατά την

διάρκεια της δικτατορίας αποσιωπεί τις θεματικές αυτές ως μη συναφείς.

Η εικοστή πέμπτη εργασία, της Έφης Μαρκοζάνε, εξετάζει πώς αναπαρίστανται διαφορετικά η θρησκευτικότητα και οι σχέσεις εξουσίας, κατά τη σκιαγράφηση βασικών ρόλων του *Ταρτούφου* του Μολιέρου, σε δύο ελληνικές εκδοχές του έργου, αναδεικνύοντας τον επιλεκτικό χαρακτήρα της μεταφραστικής διαμεσολάβησης.

Μαρία Σιδηροπούλου,
Αθήνα 2017